

VII Fòrum Auriga Escaldes-Engordany (Principat d'Andorra) 5 de novembre de 2011

Sala d'actes del Comú d'Escaldes-Engordany
Parc de la Mola, 6

Resums de les comunicacions

10:30 h. Inauguració del VII Fòrum Auriga

Inauguració del VII Fòrum Auriga, a la Sala d'actes del Comú d'Escaldes-Engordany (Principat d'Andorra). D'esquerra a dreta: Montserrat Tudela, directora de la revista Auriga; Magda Sinfreu, Consellera del Comú d'Escaldes-Engordany i Isabel Rodà, directora de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica.

11:00 h. Comunicacions (I)

D'esquerra a dreta: Abel Fortó; Josep M. Palet; Isabel Rodà i Francesc Xavier Hernández

Andorra. Entre la protohistòria i l'antiguitat

Abel Fortó i Àlex Vidal

Departament de Patrimoni Cultural del Govern d'Andorra

Unitat de Recerca Històrica

Durant els darrers vint anys el creixement de l'activitat arqueològica al Principat d'Andorra ha redundat en una millora exponencial del nostre coneixement històric. Tot i aquest creixement es perfila una veritable edat fosca durant el primer mil·lenni aC i fins el segle V dC, fins al punt que la sentència de Llovera i Rico el 1990, “de la 1a a la 2a Edat del Ferro, i de l'època romana, en tenim uns coneixements molt minsos”, continua sent plenament vigent. Aquesta precarietat de dades, que en gran mesura podem fer extensiva al marc de l'Alt Pirineu i Aran, ha reforçat una explicació històrica de l'Edat del Ferro i la integració en el món romà subsidiària dels models explicatius generals, desenvolupats, principalment, a partir de la informació de l'àrea litoral i prelitoral catalana. Creiem, però, que és necessari un replantejament metodològic que, sense perdre de vista qualsevol interpretació global, posi en primer pla el registre local per tal de generar un marc de referència adequat.

VII FÒRUM AURIGA - 5 de novembre de 2011 - Escaldes-Engordany CCC2011

Roma i els Pirineus: l'ocupació de l'alta muntanya pirinenca a la vall del Madriu-Perafita-Claro (Andorra)

Josep M. Palet

(Institut Català d'Arqueologia Clàssica)

Els espais de muntanya a l'antiguitat es caracteritzen per un dèficit de coneixement que en bona mesura és conseqüència de la dificultat pròpia de la investigació arqueològica en aquests espais. Aquesta mancança ha influït en una percepció dels espais montans per part de la historiografia com a àrees marginals, poc habitades o de frontera. Així, la muntanya i, sobretot, l'alta muntanya, ha estat de manera tradicional percebuda com un mitjà natural, caracteritzat per la marginalitat de les activitats humanes. Aquesta visió ha començat a canviar en els últims anys. Diversos projectes de recerca en diferents àrees de muntanya europees ho qüestionen, demostrant que els espais muntanyencs han estat antropitzats des de molt antic i que constitueixen entorns humanitzats, paisatges culturals, modelats al llarg del temps. En aquest context és presenten els resultats de sis anys d'investigació interdisciplinària del paisatge a la vall del Madriu-Perafita-Claror (Andorra) i la Serra del Cadí (Catalunya) als Pirineus orientals. Les dades arqueològiques i paleoambientals han estat tractades en el seu conjunt com proxies culturals, la correlació ha permès obtenir resultats coherents i complementaris. Així, els resultats obtinguts mostren una ocupació ininterrompuda dels espais altimontans d'aquestes valls des del Mesolític fins a època contemporània. Aquesta ocupació es caracteritza per la marcada variabilitat espacial i cronològica de les activitats humanes, que comprenen per exemple una ocupació estable i de llarga durada, datada en el Neolític final, o una forta diversificació de les activitats i de l'explotació de recursos en el període romà (metal·lúrgia, resina de pi, producció de carbó, pasturatge i activitats ramaderes). D'altra banda, els resultats permetran una transferència de coneixement orientada a una gestió del paisatge que afavoreixi el desenvolupament de polítiques de desenvolupament sostenible.

Iconografia didàctica i espais arqueològics. Estratègies de disseny.

F. Xavier Hernández Cardona fhernandez@ub.edu

Tània Martínez Gil tania.martinezgil@ub.edu

M. Carmen Rojo Ariza maycarojoar@ub.edu

Grup Didàctica del Patrimoni, Museografia Comprensiva i Noves Tecnologies (DIDPATRI).

Departament de Didàctica de les Ciències Socials. Facultat de Formació del Professorat.

Universitat de Barcelona (UB), Passeig de la Vall d'Hebró 171, 08035, Barcelona.

Les restes arqueològiques són elements essencials per comprendre i donar sentit a la nostra existència. No obstant això, són de difícil comprensió i interpretació i, sovint, no suficients per explicar i transmetre coneixements al públic, en general poc versat en la disciplina històric-arqueològica. Les noves tecnologies aplicades a la interpretació del Patrimoni Arqueològic es converteixen en un element d'intermediació per al públic que els permet comprendre tota la complexitat del propi patrimoni. En aquest sentit, la nova iconografia basada en eines 3D possibilita aproximacions realistes i incorpora de manera congruent els resultats de les investigacions científiques permetent modificar anteriors models.

El cas que presentem és el resultat dels treballs arqueològics i de valorització patrimonial realitzats a l'entorn de diversos conjunts protohistòrics i històrics de la Península Ibèrica.

L'objectiu d'aquesta comunicació és reflexionar sobre les possibilitats de la iconografia generada a partir de mitjans digitals en relació a la difusió i didàctica del patrimoni arqueològic.

12:15 h. Comunicacions (II)

D'esquerra a dreta: Xavier Vicens, Joan Frigola, Pere Cavero, Montserrat Tudela, Francesca Mestre i Ramon Ten.

Tribuna d'Arqueologia pel segle XXI

Ramon Ten

Cap del Servei d'Arqueologia i Paleontologia

Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya

La Tribuna d'Arqueologia que organitza anualment el Servei d'Arqueologia i Paleontologia des de l'any 1981, consistent en una sèrie de conferències sobre les novetats de les intervencions arqueològiques i paleontològiques i la consegüent publicació, enguany es renova i introdueix el concepte de pàgina web Tribuna d'Arqueologia la qual es converteix en el gran portal de l'arqueologia a Catalunya. S'estableix un contacte constant, dinamitzant la relació i l'activitat de la comunitat científica vinculada al món de l'arqueologia i la paleontologia.

La pàgina web Tribuna d'Arqueologia pretén ser un fòrum de debat permanent a través de l'eina del blog, on els usuaris poden establir contacte i comunicació amb els conferenciant, de manera que es generi una dinàmica de discussió permanent online.

Es pretén arribar a un espai més ampli de població oferint tota la informació referent al cicle, els articles publicats i els vídeos de les conferències i la publicació d'altres articles relacionats amb el món de l'arqueologia i paleontologia a Catalunya.

Trobarem informació relativa a jornades i congressos, novetats editorials i informació d'última hora relativa a l'activitat arqueològica a Catalunya en general i totes les publicacions del Servei d'Arqueologia i Paleontologia.

VII FÒRUM AURIGA - 5 de novembre de 2011 - Escaldes-Engordany CCC2011

El cicle de 18 conferències presenta tres sessions retransmeses en directe a Internet i la participació a través de les xarxes socials (Facebook i Twitter)

El castell de Falgars: una torre romanorepublicana a la Garrotxa

Joan Frigola Torrent i Albert Pratdesaba Sala

La torre de Falgars (Beuda, La Garrotxa) s'alça al capdamunt del cim més oriental de la serralada del Mont, a gairebé 1.000 metres per sobre del nivell del mar. Des de la seva posició s'aprecia un extens territori que abarca des dels Pirineus fins a la ciutat de Girona, i des de la Costa Brava fins a la vall del Fluvià. Les campanyes arqueològiques efectuades els dos darrers anys a l'indret han permès situar la construcció de la torre durant la segona meitat del segle II aC., moment en què Roma va iniciar una nova estratègia per tal de consolidar definitivament les seves estructures de poder a la península ibèrica. La torre de Falgars, per tant, s'ha d'entendre com la plasmació física d'aquesta nova dinàmica imperialista. La vida de l'estructura, però, va ser breu: abans de l'època augustal l'espai ja s'havia abandonat, i no va tornar a ser ocupat de manera continuada fins pràcticament mil anys després, en època comtal (s.X-XI dC.).

Noves aportacions a l'Inventari Papiro lògic de Catalunya

Montserrat Tudela, Xavier Vicens i Anna Pell

Revista Auriga

En el número 44 d'Auriga anunciàvem l'inici de l'elaboració d'un inventari de tots els papirs de Catalunya, com una secció fixa a la revista.

Auriga ha apostat decididament per la recuperació de la tradició papiro lògica que històricament ha tingut Catalunya, no només amb la publicació d'articles, sinó també organitzant cursos de formació en aquesta disciplina en el marc de les escoles d'estiu de formació del professorat, amb la promoció del màster de Papirologia que es va impartir a l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica i amb la presentació als fòrums Auriga de les grans col·leccions que hi ha actualment als territoris de llengua catalana. Així en el I Fòrum Auriga celebrat Esparreguera (2005) es va presentar la Col·lecció Roca Puig, en el II Fòrum celebrat a Amposta (2006) es va presentar la Col·lecció Palau-Ribes i en el IV Fòrum celebrat a Perpinyà (2008) es va presentar la butlla de Perpinyà i la sèrie de butlles pontifícies en paper a Catalunya.

Avui es presenta per primera vegada públicament una col·lecció: P. MSG-ABEV, que conté papirs coptes i grecs, i que, a més, des d'Auriga hem començat a inventariar i editar.

Els *Papers de Recerca Històrica* i la secció d'Història de la Societat Andorrana de Ciències

Pere Caveró i Muñoz

Evolució de la secció d'Història de la Societat Andorrana de Ciències i les seves publicacions.

Quina és la filosofia de l'edició dels *Papers de Recerca Històrica*?

Què s'ha fet i per a què s'ha fet?

Antecedents a Andorra d'aquest tipus de publicacions i visió actual.

VII FÒRUM AURIGA - 5 de novembre de 2011 - Escaldes-Engordany CCC2011

13:15 h. Comunicacions (III)

D'esquerra a dreta: Margalida Capella, Oriol Olesti, Xavier Yàñez i Josep Ros

Parc Arqueològic de Guissona

Josep Ros

Patronat d'Arqueologia de Guissona

La museïtzació del Parc Arqueològic de Guissona, de prop de dues hectàrees d'extensió, i el nou Museu Eduard Camps, posen a l'abast del públic un equipament patrimonial, cultural i turístic de primer ordre com és la ciutat romana de Iesso (Guissona) que, juntament amb Llerda (Lleida) i Aeso (Isona), estructurava en l'època romana els territoris de les Terres de Ponent de la Catalunya actual. La inauguració del Parc Arqueològic i del centre d'interpretació al nou museu de Guissona es va portar a terme el passat dia 10 de setembre.

El Parc Arqueològic de Guissona permet aprofundir en el coneixement de l'antiga Iesso i de la seva història, gràcies a la conservació de totes les troballes realitzades en les excavacions dels darrers anys i a l'ordenació de l'espai. El jaciment té quatre punts d'interès per al visitant. Un primer conjunt és constituït per les restes de la muralla i la porta nord de la ciutat amb la torre de defensa (una fortificació de més de tres metres d'amplada). Un segon punt d'interès són les ruïnes de les termes públiques, amb les restes de l'edifici termal i d'un pati amb una gran natatio, o piscina descoberta, excepcionalment ben conservada. El tercer sector visitable és format per les restes d'una casa senyorial situada a la perifèria de la ciutat. I, finalment, hi ha els vestigis d'un celler d'època visigòtica dels segles V i VI dC. Al costat del Parc Arqueològic de Guissona s'ha instal·lat el Museu Eduard Camps, que conserva i exposa al

VII FÒRUM AURIGA - 5 de novembre de 2011 - Escaldes-Engordany CCC2011

públic els objectes arqueològics trobats al jaciment de Ileso i fa les funcions de centre d'interpretació, ja que ofereix al visitant les claus interpretatives per a entendre la realitat i la significació històrica de l'antiga ciutat romana. Aquest projecte s'ha desenvolupat en el marc de la col·laboració econòmica del Fons Europeu de Desenvolupament Rural (FEDER) 2007-2011 de la Unió Europea.

El Patronat d'Arqueologia de Guissona està integrat per l'Ajuntament de Guissona, l'Institut d'Estudis Catalans, el Consell Comarcal de la Segarra, la Universitat Autònoma de Barcelona i la Diputació de Lleida.

El Fil de les Clàssiques, un teixit clàssic a la xarxa

Margalida Capella i Soler, Institut de Premià de Mar
mcapella@xtec.cat

El Fil de les Clàssiques, que va néixer a les acaballes del 2007 amb l'única pretensió de trobar un fil a les classes de llatí i de grec de Secundària a l'Institut Cristòfol Ferrer de Premià de Mar, va gaudir de seguida de tan bona fortuna que, quan encara no tenia un any, ja va ser premiat amb el Didascàlia 2008 de la revista *Auriga* i fou considerat millor bloc d'educació dels primers Premis Bloc Catalunya. També guanyà la baldufa d'argent d'Edublocs 2009 en la categoria de professor@s. Gairebé ja han passat quatre anys i *El Fil de les Clàssiques* ara no sols és un bloc d'aula sinó tot un teixit clàssic col·laboratiu a la xarxa, a l'entorn de *Chiron*, per no dir un laberíntic entreteixit de blocs i Moodle: *Aracne fila i fila* (blocs dels alumnes, centaure d'or 2009, La Mostra 2010, considerat Bona Pràctica educativa pel Departament d'Ensenyament i primer premi Edublocs 2011 en la categoria d'alumnes de batxillerat), *Tutorials per blocar bé* (ajut a l'edició web 2.0), *L'empremta d'Orfeu* (treball de recerca sobre referents clàssics en la música moderna, obert a la col·laboració, Centaure d'or de Chiron 2011) i el benjamí, impulsat per tres alumnes cinèfils, *La cinta de Níκη* (sobre referents clàssics en el cinema actual, obert també a la col·laboració), a més de la xarxa social *Fildelesclassiques Aracne* al Facebook, Google sites "Carrers amb referents clàssics", Google Maps de tota mena, *Jaciments romans del Maresme* amb Jimdo... L'autèntic cervell de tot això, punt de partida de totes les tasques i punt final en el qualificador de notes, són les aules d'ensenyament virtual d'aprenentatge, *El Fil de les Clàssiques Moodle* des de 1r de l'ESO amb "Isop i valors" fins a segon de batxillerat amb els cursos de llatí i de grec.

BLOCS:

El Fil de les Clàssiques (<http://blocs.xtec.cat/elfildelesclassiques/>)

Aracne Fila i Fila (<http://blocs.xtec.cat/aracnefilaifila/>)

Tutorials per blocar bé: <http://blocs.xtec.cat/tutorials/>

L'empremta d'Orfeu: (<http://blocs.xtec.cat/lempremtadorfeu/>)

La cinta de Níκη: (<http://blocs.xtec.cat/lacintadenike/>)

AULA VIRTUAL MOODLE: Moodle (<http://phobos.xtec.cat/mcapella/moodle/>)

FACEBOOK: *Fildelesclassiques Aracne* (<http://ca-es.facebook.com/people/Fildelesclassiques-Aracne/100001004572995>)

Els Pirineus i els seus recursos a les fonts literàries antigues: vies, ramats i metalls

Oriol Olesti

Departament de Ciències de l'Antiguitat

Universitat Autònoma de Barcelona

En aquest treball es farà un breu resum de les principals fonts literàries antigues referents als Pirineus, destacant-ne aquells elements que les darreres recerques arqueològiques i històriques han posat també de manifest. Es tracta no només de les referències al paper d'aquestes muntanyes com a espai d'importants produccions ramaderes –com les conegudes *pernae* ceretanes-, sinó també a altres elements menys valorats, com el seu paper geoestratègic en el domini dels territoris meridionals de l'Imperi –especialment en època tardana-. Capítol a part mereixerà el tema miner i metal·lúrgic, ben posat de manifest en alguns treballs de camp recents, i que troba també a les fonts una important clau d'interpretació. Com és freqüent, les fonts literàries antigues ens permeten una contínua reinterpretació de les dades històriques i arqueològiques, demostrant la seva permanent actualitat.

16:00 h. Comunicacions (IV)

Carme Llitjós, Paula Lloret, Ramon Ten i Benigne Marquès

Societat Cultural Urgel-litana

Benigne Marquès
Bisbat d'Urgell

Benigne Marquès va explicar la història de la Societat Cultural Urgel-litana, fundada l'any 1877, del seu anuari l'anuari *Urgellia*, i també va presentar el fons històric de l'Arxiu Episcopal del Bisbat d'Urgell, que conté 815 pergamins.

Festival Laietania

Gonzalo Berger i Paula Lloret
Tanit didàctica i difusió cultural

Els laietans (*laeatani*, *λαιαιτανοί*) foren un poble iber que habità la part costera de la província de Barcelona, des del nord del riu Llobregat fins a la Tordera.

Els romans desembarcaren a Empúries l'any 218 aC i iniciaren la romanització, un procés lent que va significar la desaparició d'una cultura, la ibèrica, i la seva substitució per una altra, la romana. Ibers i romans protagonitzaren un dels moments més apassionants de la nostra història. Contacte, conflicte i construcció d'un nou model de societat que ha perdurat fins als nostres dies.

Del 16 al 25 de setembre de 2011, 9 municipis de la comarca del Maresme (Argentona, Cabrera de Mar, Cabrils, Mataró, Premià de Dalt, Premià de Mar, Teià, Tiana i Cabrils) i la ciutat de Badalona obriren les portes dels seus museus i jaciments arqueològics d'època ibèrica i romana per fer possible un programa d'activitats de divulgació història que inclogué visites guiades, tallers per a públic familiar, conferències, exposicions, grups de reconstrucció històrica i jornades de gastronomia romana.

Els objectius principals del Festival Laietania són: cohesionar el territori en relació al seu patrimoni iberoromà, treballar en xarxa i consolidar jaciments i museus locals i projectar a la ciutadania el fet que els diferents elements arqueològics del territori són vius i són dinàmics.

Actualitat dels grups de teatre clàssic a Catalunya

Carme Llitjós
PROSOPON i ELA-ελα Teatre

Aquesta comunicació tindrà dues parts ben diferenciades: en primer lloc parlarem de la Societat Catalana de Teatre grecollatí al moment actual, com a entitat organitzadora del Festival Juvenil de Teatre Grecollatí. Informarem del seu funcionament, de les dificultats i dels progressos, de la participació dels centres d'ensenyament, dels grups de teatre que hi participen, dels projectes de futur i d'altres aspectes de l'actualitat d'aquesta institució.

En segon lloc tractarem l'evolució del grup *ELA-ελα Teatre*, de l'I. Santa Eulàlia de l'Hospitalet de Llobregat. El curs passat es varen complir deu anys de la seva fundació. Es farà un repàs de la seva trajectòria, dels objectius, de l'evolució, de la programació i d'altres qüestions del seu funcionament. A la vegada es faran suggeriments dirigits a enfortir aquests tipus de pràctiques pedagògiques aplicades a la cultura clàssica.

17:00 h. Taula Rodona: "Món antic i crisi"

Amb la participació de Isabel Rodà, directora de l'Institut Català d'Arqueologia Clàssica; Xavier Llovera, director del Museu d'Arqueologia de Catalunya i Francesca Mestre, professora del Departament de Grec de la Universitat de Barcelona. Modera: Montserrat Tudela, directora de la revista *Auriga*.

Els habitants de l'aldea global fa tres o quatre anys que vivim instal.lats en la crisi més greu des de la recessió del 1929. Una crisi econòmica, tal vegada de model, i crisi també en el camp del pensament i cultura i la confiança ciutadana vers tot. Diguéssim que "la festa s'ha acabat", i hi ha una retallada dràstica de la despesa que afecta directament a l'estat del benestar.

Una crisi del tot asimètrica tant en les institucions, empreses, agents socials i ciutadans.

Però per contradictori que pugui semblar la situació, i sense un excés d'optimisme, crisi remet directament a risc i a oportunitat.

Per tant, cal fer una mirada al futur. Però per fer-la sense cap mena de dubte calia mirar el passat., i per això en primer lloc els ponents van analitzar com estava el món antic abans que esclatés la crisi tant quan a patrimoni com a educació , i en la cultura; en segon lloc, com ha afectat la crisi al món antic I finalment, es va reflexionar com es voldria superar la crisi tot i la incertesa del nou model d'estat del benestar que sens dubte sorgirà una vegada se superi aquesta "separació" que és el que vol dir justament "crisi" en grec.

VII FÒRUM AURIGA - 5 de novembre de 2011 - Escaldes-Engordany CCC2011